

Motion till riksdagen 2018/19:3125

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2018/19:132 Ett starkare skydd för välfärdssystemen

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att avkriminalisera vissa bidragsbrott och i stället införa administrativa sanktionsavgifter och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Regeringen lämnar i proposition 2018/19:132 Ett starkare skydd för välfärdssystemen förslag som syftar till att förstärka det straffrättsliga skyddet för välfärdssystemen. Det föreslås bl.a. att bidragsbrottslagens (2007:612) tillämpningsområde ska utvidgas och även avse stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och avser en enskild person men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde. Regeringen föreslår vidare att maximistraffet för grovt bidragsbrott ska skärpas från fängelse i fyra år till fängelse i sex år. Straffskalan för grovt brott kommer därmed att överensstämma med den som gäller för grovt bedrägeri och grovt skattebrott. Det föreslås även att preskriptionstiden för ringa och vårdslöst bidragsbrott ska förlängas från två till fem år. Propositionen innehåller också förslag om att underrättelseskyldigheten vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen ska omfatta även pensioner och sådant ekonomiskt stöd som beslutas av Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen eller en kommun och som avser en enskild person men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde. Vidare föreslås att underrättelseskyldigheten utvidgas till att även omfatta kommunerna.

Vänsterpartiet välkomnar särskilt förslaget om utvidgat tillämpningsområde för bidragsbrottslagen, men ser att de problem som finns med missbruk av subventionerade anställningar kräver mer omfattande åtgärder. Vi menar även att lagstiftningen avseende lindriga bidragsbrott bör ses över. Vänsterpartiet står därmed bakom förslagen i propositionen, men lämnar samtidigt förslag på ytterligare åtgärder för att adressera den aktuella problematiken.

3 Prioritera de grova välfärdsbrotten

Den som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som hen är skyldig att anmäla kan dömas enligt bidragsbrottslagen för bidragsbrott till fängelse. Vid brott av normalgraden är fängelsestraffet högst två år och vid grovt brott högst fyra år.

Vänsterpartiet anser att det är viktigt att beivra alla sorters fusk med ersättningar och bidrag från vårt gemensamma välfärdssystem. Ekobrottsmyndigheten tar i sitt remissvar på betänkandet Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra (SOU 2017:37) upp att ett alternativ som inte analyserats av utredningen vore att avkriminalisera vissa av bidragsbrotten och i stället låta de utbetalande myndigheterna få möjligheter att ålägga administrativa sanktioner. Polis och åklagare skulle då kunna fokusera på de grövre bidragsbrotten. Ekobrottsmyndigheten hänvisar till utredningen Sanktionsavgifter på trygghetsområdet (SOU 2011:3) där ett förslag om sanktionssystem finns. Vänsterpartiet anser i likhet med Ekobrottsmyndigheten att en avkriminalisering av vissa bidragsbrott (av normalgraden eller ringa) i kombination med införandet av ett system med administrativa sanktioner för de berörda myndigheterna skulle leda till att polis och åklagare kan prioritera de grövre brotten där även fall där företag används som brottsverktyg ingår.

Regeringen bör utreda möjligheten att avkriminalisera vissa bidragsbrott och i stället införa administrativa sanktionsavgifter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiets politik kring brott riktade mot välfärden utvecklas i motionen Brottslighet riktad mot välfärden (2018/19:294).

4 Reglering av subventionerade anställningar

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken finns flera olika former av subventionerade anställningar. Syftet med dessa är att stimulera arbetsgivare att anställa personer som står långt ifrån arbetsmarknaden – långtidsarbetslösa, nyanlända eller personer med funktionsnedsättning. Subventionerade anställningar kompenserar arbetsgivare ekonomiskt om de anställer en arbetssökande som uppfyller de kriterier som ställs för de olika stöden.

Vänsterpartiet anser att subventionerade anställningar är en bra och nödvändig åtgärd för att hjälpa nyanlända, långtidsarbetslösa eller personer med funktionsnedsättning att få en fastare anknytning till arbetsmarknaden. Det är positivt med arbetsgivare som i hög utsträckning välkomnar personer som av olika skäl står långt ifrån arbetsmarknaden. Användandet av subventionerade anställningar har även stöd i forskningen. Studier visar att personer som haft en subventionerad anställning i allmänhet snabbare får ett jobb utan stöd jämfört med dem som varit öppet arbetslösa (IFAU rapport 2011:7, IFAU rapport 2018:14).

Vänsterpartiet kan dock konstatera att nuvarande system med subventionerade anställningar under lång tid har varit behäftat med risker och problem. Vid sidan av den uppenbara risken för undanträngningseffekter finns stora problem med oegentligheter, överutnyttjande och andra felaktigheter, vilket bekräftas av ett flertal granskningar. Under de senaste åren har vi sett åtskilliga exempel på hur oseriösa arbetsgivare inom vissa branscher sätter i system att ta in arbetslösa från olika arbetsmarknadspolitiska

program i stället för att anställa ordinarie arbetskraft. När stödperioden för en subventionerad anställning upphör avslutas anställningen, därefter anställs en ny person med en subventionerad anställning. Vissa arbetsgivare skriver dessutom öppet i sina jobbannonser att de söker personer som har rätt till subventionerade anställningar, såsom långtidsarbetslösa, nyanlända och funktionsnedsatta.

Granskningar genomförda av såväl medier som enskilda fackförbund visar på omfattande missbruk, fusk, ekonomisk brottslighet, osund konkurrens och utnyttjande av utsatta människor. Det är uppenbart att alltför många arbetsgivare använder subventionerade anställningar som ett sätt att dumpa arbetsvillkoren eller för att göra det möjligt att lägga lägre anbud vid upphandlingar. Sammantaget leder det till att konkurrensen snedvrids, arbetsvillkor dumpas och reguljära anställningar uteblir. Problemen är särskilt påtagliga inom branscher som hotell och restaurang, taxi, städning och detaljhandel där personer med olika former av subventionerade anställningar utgör en stor andel av de anställda. Mot den bakgrunden välkomnar Vänsterpartiet den i propositionen föreslagna utvidgningen av bidragsbrottslagens tillämpningsområde, men ser samtidigt att fler insatser krävs för att stävja fusk med subventionerade anställningar.

Vänsterpartiets politik avseende subventionerade anställningar utvecklas i motionen Ett tryggt och hållbart arbetsliv (2018/19:383). Där formulerar vi också skarpa förslag, som inte ryms i detta ärende. Vi kommer även att återkomma med ytterligare förslag under den allmänna motionstiden. Nedan redogör vi således för delar av vår politik, men utan yrkanden.

4.1 Maxgräns för antalet subventionerade anställningar per arbetsgivare

I SOU 2014:16 konstateras att det finns verksamheter där samtliga anställda har någon form av arbetsgivarstöd genom Arbetsförmedlingen. Huvuddelen av de anställda är då anställda i form av nystartsjobb, en subventionerad anställning som riktas till personer som varit arbetslösa en längre tid. Anställningarna avslutas när stödperioden upphör, och därefter anställs andra arbetslösa personer i nystartsjobb (SOU 2014:16, s. 213). Det är uppenbart att det här är fråga om ett överutnyttjande av subventionerade anställningar i syfte att hålla nere lönekostnaderna för företaget.

Vid sidan av detta kan man konstatera att meningsfull handledning och uppföljning också blir svår eller omöjlig att genomföra. Sammantaget motverkas själva syftet med den subventionerade anställningen – att fungera som en väg in på arbetsmarknaden. Ett grundläggande problem i sammanhanget är att Arbetsförmedlingen inte gör någon arbetsmarknadspolitisk bedömning vid beslut om nystartsjobb, detta då förordningen om nystartsjobb inte omfattas av förordningen om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Utredningen föreslår därför bl.a. att regeringen bör överväga att ge Arbetsförmedlingen ett tydligt mandat att i enlighet med sin instruktion göra en arbetsmarknadspolitisk bedömning av nystartsjobb (SOU 2014:16, s. 214).

Vänsterpartiet anser att utredningens förslag är bra och förutsätter att regeringen går vidare med det. Precis som utredningen påpekar har nystartsjobben en konstruktion som innebär en uppenbar risk för oegentligheter och överutnyttjande. Ett skäl till detta är utformningen av insatsen som rättighetsstyrd, vilket innebär att det inte är fråga om någon arbetsmarknadspolitisk prövning inför beslut om utbetalande av stödet. Arbetsförmedlingen saknar i dag därför möjligheter att ifrågasätta lämpligheten i anvisningen. I praktiken kan därmed en arbetsgivare driva en verksamhet där merparten

av de anställda har nystartsjobb. Det är en orimlig situation som måste förändras. Regelverket måste vara sådant att det motverkar möjligheten för arbetsgivare att på olika sätt utnyttja subventionerade anställningar endast för att ersätta icke-subventionerade, och att dumpa löner och arbetsvillkor.

Vänsterpartiet anser därför att det bör införas en gräns för hur många eller hur stor andel anställda med subventionerad lön som en och samma arbetsgivare får ta emot.

4.2 Arbetsförmedlingens skyldigheter och möjligheter

Enligt 9 § förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten har Arbetsförmedlingen skyldighet att genomföra samråd med facklig organisation inför varje enskild anvisning till arbetsplatsförlagd insats. Genom samrådet kan fackliga representanter med god kännedom om den lokala arbetsmarknaden ge värdefull information till Arbetsförmedlingen inför beslut. Tyvärr tenderar myndigheten alltför ofta att låta bli att genomföra samråd. Detta bekräftas av en stickprovskontroll av lönebidrag som Arbetsförmedlingen genomförde 2013, vilken redovisas i SOU 2014:16. Av närmare 800 granskade beslut om lönebidrag hade samråd med facklig organisation endast skett i 50 procent av fallen (SOU 2014:16, s. 121).

Vänsterpartiet anser att samrådsbestämmelsen måste respekteras. Fackets yttrande inför beslut om arbetsplatsförlagda insatser är ett betydelsefullt underlag för Arbetsförmedlingens bedömning. Det säkerställer god kontroll och kvalitet i insatsen. Vi anser vidare att samrådsbestämmelsen även bör omfatta nystartsjobben.

Utöver det grundläggande kravet på att samrådsbestämmelsen respekteras och även omfattar nystartsjobben anser vi att samrådet med facket ska ha stor betydelse för Arbetsförmedlingens beslut om arbetsplatsförlagd anvisning. De fackliga organisationerna har god kännedom om arbetsmarknaden och kan därmed bedöma lämpligheten i anvisningen. Fackets synpunkter bör alltid noga övervägas. För att säkerställa att detta sker behövs dels kompetensutveckling inom Arbetsförmedlingen i syfte att tydliggöra vikten av att genomföra samråd med facket, dels ett förtydligande av Arbetsförmedlingens uppdrag från regeringens sida. Vänsterpartiet anser att regeringen bör förtydliga för Arbetsförmedlingen att den fackliga organisationens yttrande alltid noga bör övervägas i myndighetens beslut om arbetsplatsförlagd anvisning.

En av bristerna i det nuvarande systemet med samråd mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden är att vilken lön som verkligen betalas ut är sekretessbelagt. Flera fackförbund vittnar om att den faktiska lönen ofta ligger under kollektivavtalets och att de försäkringar som följer med kollektivavtalet ofta saknas. Regeringen har tidigare berett ett lagförslag som skulle ge Arbetsförmedlingen möjlighet att begära ut uppgifter från banker och försäkringsbolag om vilka löner och försäkringar arbetsgivare faktiskt betalar ut. Enligt uttalanden från regeringen till tidningen Arbetet skulle förslaget gå på remiss i augusti 2018. Någon remiss kom dock aldrig. Vänsterpartiet menar att den föreslagna lagstiftningen skulle öka möjligheterna att komma åt den sortens missbruk och att regeringen snarast bör gå vidare med förslaget.

I sammanhanget kan vi konstatera att regeringens beslut att avskaffa kravet vid nystartsjobb på att andra anställningsförmåner än lön ska följa kollektivavtal i praktiken också motverkar intentionerna att komma åt missbruk. Om arbetsgivare inte som nu behöver betala Foras försäkringspaket, bortfaller också möjligheterna att genom kontrolluppgifter från försäkringsbolag få insyn i förhållandena. Vänsterpartiet ser med

oro på regeringens beslut. Möjligheten att begära ut uppgifter från försäkringsbolag bör likväl införas.

4.3 Skärpt för- och efterhandskontroll av arbetsgivare som tar emot subventioner

Enligt Arbetsförmedlingens instruktion (2007:1030) ska myndigheten säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs. Av SOU 2014:16 framgår att det finns betydande risker för felaktiga utbetalningar inom ramen för Arbetsförmedlingens verksamhet, bl.a. vad gäller ekonomiskt stöd till arbetsgivare. Enligt utredningen är den arbetsgivarkontroll som Arbetsförmedlingen gör inför beslut om ersättning till arbetsgivare och anordnare begränsad. Det saknas exempelvis en rutin med bedömning av arbetsgivarens och anordnarens förutsättningar att bedriva företag, exempelvis om vederbörande har betydande betalningsanmärkningar eller pågående skuldsanering, och risk för överutnyttjande och konkurrensnedvridning (SOU 2014:16, s. 223).

Vänsterpartiet anser att Arbetsförmedlingens kontroll av arbetsgivare som tar emot subventioner bör skärpas i syfte att motverka felaktiga utbetalningar, oegentligheter och överutnyttjande. Arbetsförmedlingens rutiner kring för- och efterhandskontroll av arbetsgivare bör därför förtydligas. Arbetsgivare som beviljas någon form av stöd ska leva upp till de villkor som ställs.

Utöver detta bör Arbetsförmedlingen ges utökade möjligheter att kontrollera arbetsgivare som anställer personal med subventioner. I dag sker myndighetens kontroll dels genom de lokala arbetsförmedlarna, dels genom myndighetens centrala enhet för kontroll och uppföljning. Som ovan nämnts är denna kontroll begränsad. De lokala arbetsförmedlarna saknar tid och resurser för att hinna göra de kontroller som krävs. Den centrala enheten saknar statistik över hur många arbetsgivare som varje år upptäcks bryta mot reglerna. Problemet har lyfts fram av flera fackföreningar vid upprepade tillfällen (Arbetet 2017-10-13). För att förbättra kontrollen av arbetsgivare som tar emot subventioner bör regelverket förändras. Detta blir extra viktigt i ett läge där Arbetsförmedlingens verksamhet, enligt 73-punktsprogrammet som regeringen, Centerpartiet och Liberalerna kommit överens om, ska genomgå en omfattande men ännu otydlig privatisering. Tidigare erfarenhet av liknande förändringar i mindre skala ledde till stora problem som ännu präglar delar av arbetsmarknaden. Kombinationen av kommersiella incitament, mindre offentligt ansvar och svaga kontrollmekanismer vore särdeles bekymmersam.

Vänsterpartiet anser att regeringen bör ge Arbetsförmedlingen utökade möjligheter att kontrollera arbetsgivare som anställer personal med subventioner.

4.4 Sanktioner mot arbetsgivare som missbrukar anställningsstöden

I dag finns det inga sanktioner mot de arbetsgivare som missbrukar anställningsstöden. Om Arbetsförmedlingen upptäcker att en arbetsgivare inte uppfyller överenskomna kriterier, eller missbrukar anställningsstöden för att minska sina personalkostnader i syfte att få konkurrensfördelar, gör myndigheten en omprövning. I värsta fall kan arbetsgivaren bli återbetalningsskyldig. Vänsterpartiet anser att detta är otillräckligt. I SOU 2014:16 övervägdes ett system med administrativa sanktionsavgifter mot de

arbetsgivare som missbrukar anställningsstöden. Enligt utredningen skulle Arbetsförmedlingen, som handlägger stöden, få besluta om sådana sanktionsavgifter (SOU 2014:16, s. 219). Vänsterpartiet anser att detta är ett bra förslag som, i kombination med skärpta för- och efterhandskontroller, sannolikt skulle bidra till att minska förekomsten av missbruk av anställningsstöd. Det bör också bli möjligt att i vissa lägen avstänga arbetsgivare från rätten att anställa personer med subventionerade anställningar.

Nooshi Dadgostar (V)

Ulla Andersson (V)

Ida Gabrielsson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Ali Esbati (V)

Tony Haddou (V)

Daniel Riazat (V)

Ciczie Weidby (V)